

CÁC RỐI LOẠN HÀNH VI CƯỜNG CHẾ TRÊN CHÓ

Trịnh Thị Cẩm Vân

Phòng khám Thú y Chợ Lớn

Rối loạn cưỡng chế (Canine Compulsive Disorder: CCD) là một dạng rối loạn tâm lý mạn tính trên chó với dấu hiệu phổ biến là ý nghĩ ám ảnh, lo lắng không có lý do chính đáng và phải thực hiện hành vi này lặp đi lặp lại có tính ép buộc để giảm bớt căng thẳng. CCD được coi là hội chứng rối loạn tâm lý tương tự với hội chứng rối loạn tâm lý của người (OCD: Obsessive compulsive Disorder) hay nói một cách khác CCD là một tiền trình thoái hoá tương tự như Alzheimer's trên người.

Chó mắc phải CCD thường có biểu hiện bao gồm các hành vi được lặp đi lặp lại nhiều lần như:

- Thường xuyên quay tròn hay lăn tròn, nhảy chồm lên người khác;
- Hay tự đuổi theo đuôi của mình;
- Sủa liên tục;
- Nhai luôn mồm;
- Hay nhìn về nơi vô định;
- Thường xuyên nuốt đồ chơi, ăn giấy dép, ngoạm tường;
- Tự liếm hoặc cắn bản thân đến chảy máu.

Các hành vi này ảnh hưởng đến chu kỳ ăn ngủ của chó, ngày qua ngày sẽ trầm trọng và tồi tệ hơn khiến cuộc sống của nó vô cùng khổ sở và làm giảm chất lượng cuộc sống của chó.

Nguyên nhân trước kia được cho là có nguồn gốc stress gây xung đột, căng thẳng, thất vọng, buồn chán. Khi stress, cơ thể giải phóng các tín hiệu neuron thần kinh liên quan đến đáp ứng của stress. Khi con chó bị ức chế không được thực hiện theo ý muốn hoặc bị stress, nó có thể bắt đầu thực hiện một hành vi bình thường như giữ một đồ chơi hoặc vật nào đó trong miệng hoặc thực hiện một hành vi nào đó để giảm stress, điều này có thể làm giảm sự phóng thích các neuron thần kinh liên quan đến stress. Cứ thế lặp đi lặp lại nhiều lần khi có stress, bản thân chó sẽ tự hình thành và tăng dần phản xạ này như là một ám ảnh thực hiện dẫn đến hiện tượng quá ngưỡng hoặc cường bức thực hiện.

Có hai dạng rối loạn ám ảnh là tư tưởng bị ám ảnh (Obsessive disorder) và hành vi bị ám ảnh (Compulsive disorder). Khi tư tưởng bị ám ảnh thường sẽ thúc đẩy hình thành hành vi bị ám ảnh. Tư tưởng bị ám ảnh và hành vi bị ám ảnh có thể trở thành một vòng khép kín khó dứt ra.

Trên người, các rối loạn ám ảnh được xem là các bệnh lý đặc thù của bệnh tâm thần kinh. Trên thú, các nhà khoa học cho rằng không chắc hẳn chó có thể bị chứng rối loạn tư tưởng ám ảnh cưỡng chế như trên người (OCD – Obsessive Compulsive Disorder) nhưng chúng có khả năng bị chứng rối loạn hành vi cưỡng chế (CCD – Canine Compulsive Disorder). Hành vi bị ám ảnh thường xuất phát từ tư tưởng bị ám ảnh, nhưng thực tế trên chó người ta không thể biết được chúng đang nghĩ gì và bị ám ảnh bởi những gì, vì thế thường sử dụng từ ngữ chung là rối loạn hành vi ám ảnh trên chó.

Các nghiên cứu sau này cho rằng có thể có sự góp phần của yếu tố di truyền khi phát hiện một nhóm gen làm tăng khả năng chó mắc phải hội chứng này. Nhóm gen này nằm ở nhiễm sắc thể 34 gồm 3 gen mang thụ thể giải phóng serotonin (hormon vui vẻ) và nhiễm sắc thể 11 chứa gen làm tăng khả năng mắc tâm thần phân liệt.

Các nghiên cứu khác lại phát hiện có một nhân của nhiễm sắc thể 7 (CFA7) có liên quan đến hành vi cắn ngoạm hông sườn trên giống chó Doberman pichscher. Mặt khác, các nghiên cứu MRI của Bệnh viện McLean ở Belmont (MA) cho rằng giống Doberman bị CCD có những thay đổi trên não tương tự với người bị OCD. Đoạn gen CDH2 có liên quan đến hành vi tự đuổi theo đuôi trên giống chó Belgian malinois có DNA tương đồng với OCD trên người.

Các rối loạn cưỡng chế mang tính di truyền biểu hiện hành vi khác nhau trên các giống chó khác nhau. Hành vi quay tròn hay lăn tròn thường thấy trên các giống Bull terrier, hành vi ảo giác bay đuổi không mục đích thường thấy trên giống Miniature schnauzers, hành vi tự liếm ngoài da thường xảy ra trên nhiều giống chó vốc trung bình và vốc lớn.

Mặt khác, các vấn đề bệnh lý khác nhau cũng có thể gây ra sự xuất hiện các rối loạn hành vi cưỡng chế như trạng thái đau, các bệnh về thần kinh, thoái hoá, lão hoá có liên quan đến thần kinh, các bệnh về da, các vấn đề về túi hội âm, các dạng ngộ độc (ngộ độc chì) ...

Đối với bác sĩ thú y, việc chẩn đoán và điều trị chứng rối loạn hành vi cưỡng chế trên chó thật sự không dễ dàng vì nó đến từ nhiều nguyên nhân khác nhau nhưng mục tiêu chính là tìm cách cải thiện chất lượng cuộc sống của chó và kiểm soát các triệu chứng, biến chứng xảy ra trong giai đoạn phát triển bệnh. Thường dựa trên các nguyên tắc sau:

1/ Nhận diện hành vi: Nhận diện thông qua gương mặt, biểu cảm, cường độ chú ý tập trung của chó vào đối tượng.

2/ Ngăn chặn hành vi ám ảnh: Phần lớn các vấn đề về hành vi bất ổn của chó đều xuất phát từ sự mất cân đối kiểm soát năng lượng, mất cân bằng giữa vật chất và tinh thần khiến chúng bị dồn nén và mất kiểm soát. Việc ngăn chặn dựa trên các nguyên tắc: Nghiêm khắc, luyện tập, yêu thương. Chó là loại động vật sống bầy đàn, phụ thuộc vào con đầu đàn, trong trường hợp này con đầu đàn chính là người chủ nuôi.

Hầu hết thời gian của nỗi ám ảnh, con chó hoạt động như để tìm ra lối thoát cho chính nó để thoát ra khỏi tâm trạng lo lắng, thất vọng, bị đè nén năng lượng.

3/ Điều chỉnh hành vi ám ảnh: Sau khi nắm rõ các dấu hiệu hành vi của quá trình bị ám ảnh thông qua thể chất và năng lượng, hành động cần làm lúc này là dứt khoát ngăn chặn sự ám ảnh đó leo thang. Không thể dùng bạo lực để ngăn chặn vì bạo lực khiến nó bị kích động hơn và có thể tấn công các thành viên trong gia đình. Vì thế cần áp dụng tính kỷ luật có hướng dẫn, kiên trì trong hành động hướng dẫn chó thoát khỏi bế tắc và tình yêu dành cho con vật.

Trong giai đoạn phát triển bệnh sớm, bác sĩ có thể tìm ra và loại bỏ nguyên nhân gây bệnh, can thiệp được bằng thuốc và liệu pháp tâm lý.

Trong giai đoạn bệnh mạn tính, việc phối hợp liệu pháp điều trị và liệu pháp tâm lý là thực sự cần thiết, có thể bao gồm các phần như sau:

- Tăng cường vận động thể lực: nhằm làm giảm bớt năng lượng tập trung vào các hành vi rối loạn. Sự vận động này được coi như liệu pháp vật lý trị liệu nhằm cân bằng lại tinh thần và vật chất bị dồn nén.

- Giảm các yếu tố gây stress cho cuộc sống của con vật.

- Loại bỏ sự ủng hộ từ chủ nuôi về những hành vi rối loạn mà vật nuôi tạo ra. Hành động chủ nuôi vui vẻ, cười nói động viên khi vật nuôi của mình có những hành vi bất thường, lạ mắt làm cho vật nuôi tưởng rằng đây là hành động đúng và vô tình thúc đẩy sự lặp đi lặp lại các hành vi này.

- Nỗ lực giúp đỡ cho chó hiểu và động viên chó thực hiện nhiều hơn các hành vi yên tĩnh sau quá trình chó bị kích thích thực hiện những hành vi tăng động.

- Cần bám sát và theo dõi diễn biến tiến triển khác nhau của các hành vi khi kết hợp điều trị với thuốc.

Đối với chủ nuôi, cần lưu ý rằng đây là một chứng bệnh tiềm tàng, lâu dài, dễ phát hiện khi thú nuôi có hành vi bất thường, nhưng rất khó khăn cho bác sĩ thú y khi chẩn đoán tìm nguyên nhân và lộ trình điều trị kéo dài. Việc quan tâm, lưu ý phát hiện sự bất thường trong hành vi của chó kết hợp với bác sĩ hỗ trợ điều trị luôn đòi hỏi một sự yêu thương gắn kết và sự kiên trì giữa chủ nuôi và vật nuôi.

NGUỒN THAM KHẢO

1. <https://vcahospitals.com/know-your-pet/compulsive-disorders-in-dogs>
2. <https://www.whole-dog-journal.com/behavior/help-for-ocd-dogs/>
3. <https://www.vin.com/apputil/content/defaultadv1.aspx?id=7259303&pid=14365>
4. <https://www.jarvm.com/articles/Vol14Iss1/Vol14%20Iss1Dodman.pdf>
5. [https://www.psychologytoday.com/us/blog/dog-days/201608/canine-obsessive-compulsive-disorder-./](https://www.psychologytoday.com/us/blog/dog-days/201608/canine-obsessive-compulsive-disorder-/)